

**ERMƏNİSTAN-AZƏRBAYCAN DAĞLIQ QARABAĞ MÜNAQİŞƏSİNİN
TƏNZİMLƏNMƏSİ ÜÇÜN AZƏRBAYCANIN BEYNƏLXALQ
TƏŞKİLATLARDA İŞTİRAKININ ZƏRURİLİYİ****S.M.SEYİDOVA***Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti*
ssevinj@yahoo.com

Beynəlxalq təşkilatlar onun üzvü olan dövlətlərin müstəqilliyinə və ərazi bütövlüyünə təminat verir, dünyada ictimai rəyin formalaşmasına və istiqamətlənməsinə təsir göstərirlər. Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzünün artdığı bir dövrdə beynəlxalq təşkilatlara üzvlük Azərbaycan üçün vacib bir addım idi. Onların vasitəsilə Azərbaycan beynəlxalq birliyin diqqətini münaqişə bölgəsinə cəlb etməyə, dünya ictimaiyyətində obyektiv rəy yaratmağa çalışır. Münaqişənin dinc vasitələrlə nizama salınması Azərbaycan üçün vacibdir.

Münaqişələrin tənzimlənməsində beynəlxalq təşkilatların rolundan danışmadan əvvəl münaqişələr haqqında qısa məlumat vermək istərdik. P.A.Tsıqankov münaqişələri şəxsiyyətlər, qruplar, dövlətlər arasında olmasından asılı olaraq daxili və xarici tiplərə bölür (6, 409). Daxili münaqişələr qrup daxilində, dövlət daxilində baş verə bilər. Xarici münaqişələr isə dövlətlər arasında ərazi iddiaları, diplomatik mübahisələr, iqtisadi ziddiyyətlər üzündən baş verə bilər və münaqişələr müxtəlif formalarda təzahür edə bilər. Bu əsasən zorakı – yəni hərbi toqquşma, müharibə və qeyri-zorakı yəni diplomatik notalar, iqtisadi sanksiyalar formasında olur. Münaqişənin zorakı formasında təzahürü zamanı müxtəlif metodlar tətbiq edilir ki, bunların sırasında: 1) genosid – yəni dövlət tərəfindən sanksiyalaşdırılmış sistemli, kütləvi şəkildə hər hansı bir etnik qrupun məhvi (8, 7): məsələn, Ermənistan tərəfindən törədilən Xocalı faciəsi; 2) etnik deportasiya, yəni bir etnik qrupun öz yaşadıkları doğma torpaqlarından kütləvi şəkildə qovulması: məsələn, azərbaycanlıların Ermənistandan zorla deportasiya edilməsi; 3) məcburiyyət metodu: süni stimullaşdırılan assimilyasiya; 4) konsensus metodu: integrasiya və multikulturizm siyasəti; 5) ərazi metodu: narazi etnik qrup dövlətin tərkibindən ayrılır: məsələn, Dağlıq Qarabağda olduğu kimi – daxili sesessiya (ayırılma).

Münaqişələrin qarşısını həm dinc yolla, həm də hərbi yolla almaq olar. Münaqişənin dinc yolla həlli zamanı müxtəlif vasitələrdən – araşdırma, danışıqlar, barışdırma, beynəlxalq arbitraj, vasitəçilikdən istifadə olunur. Münaqişələrin həllində dövlət sərhədlərinin pozulmazlığı, dövlətlərin ərazi bütövlüyü və beynəlxalq mübahisələrin dinc yolla həlli prinsiplərinə dövlətlər əməl etməlidirlər. 1975-ci il ATƏM-in Yekun aktında sərhədlərin pozulmazlığı prinsipinin əsas məzmununu aşağıdakılar təşkil edir: 1) mövcud sərhədlərin beynəlxalq hüquqa uyğun olaraq hüquqla müəyyənləşdirilmiş qaydada tanınması; 2) mövcud anda və gələcəkdə hər hansı bir ərazi iddialarından imtina edilməsi; 3) bu sərhədlərə zor işlətmə və ya zor işlətməklə hədələmə də daxil olmaqla istənilən qəsdlərdən imtina edilməsi (2, 72-73).

Sərhədlərin pozulmazlığı prinsipi ilə yanaşı dövlətlərin ərazi bütövlüyü yaxud ərazi toxunulmazlığı prinsipi də mövcuddur ki, bu da BMT-nin 1945-ci ildə qəbul edilmiş Nizamnaməsində öz əksini tapmışdır. BMT Nizamnaməsinin 2-ci bəndinin 4-cü maddəsində bildirilir ki, «hər bir dövlət istənilən digər dövlətin və ya ölkənin milli vəhdətini və ya ərazi bütövlüyünü tam və ya qismən pozmağa yönəldilmiş istənilən hərəkətlərdən çəkinməlidir». Həmçinin «İştirakçı dövlətlər hər hansı bir iştirakçı – dövlətin ərazi bütövlüyünə hörmət bəsləyəcəklər, o cümlədən zor işlətməkdən və ya zor işlətməklə hədələməkdən çəkinəcəklər. İştirakçı dövlətlər bərabər dərəcədə, beynəlxalq hüququ pozaraq bir-birinin ərazisini hərbi işğal və ya ilhaq obyektinə çevirməkdən, birbaşa və ya dolayı yolla hər hansı bir zor işlətmək tədbirindən çəkinəcəklər. Bu qəbildən olan heç bir işğal və ilhaq qanuni sayılmayacaqdır» (2, 74-75). ATƏM-in Yekun aktında da bu prinsip öz təsdiqini tapmışdır. Beynəlxalq mübahisələri dinc yolla həll etmək prinsipi BMT Nizamnaməsinin 2-ci maddəsinin 3-cü bəndində göstərilir: «Təşkilatın bütün üzvləri öz beynəlxalq mübahisələrini elə şəkildə həll edirlər ki, beynəlxalq sülhü, təhlükəsizliyi və ədaləti təhlükə altına qoymasınlar». Bundan əlavə BMT Nizamnaməsinin 33 maddəsinə əsasən, «mübahisədə iştirak edən tərəflər mübahisəni, hər şeydən əvvəl, danışıqlar, müayinə, vasitəçilik, barışdırma, arbitraj, məhkəmə əməliyyatı, regional orqanlara və ya sazişlərə müraciət etmək yolu ilə və ya özlərinin seçdikləri başqa dinc vasitələrlə həll etməlidirlər» (2, 76).

Qeyd edək ki, ATƏM-in (ATƏT) 1991-ci il Vallettadakı (Malta) Müşavirəsinin Yekun sənədində Avropada xüsusi orqan - «Mübahisələrin nizama salınması üzrə ATƏM mexanizmi» nəzərdə tutulmuşdu. Bu mexanizm barışdırma orqanı kimi fəaliyyətdir. Ümumiyyətlə, son illərdə beynəlxalq mübahisə və münaqişələrin dinc vasitələrlə həllinin xüsusi çəkisi artmışdır. Ermənistan – Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsində Ermənistan yuxarıda bəhs etdiyimiz prinsipləri kobud surətdə pozmuşdur. Ermənistan xalqların «öz müqəddaratını təyin etməsi prinsipini» əsas götürərək «Dağlıq Qarabağ xalqının» müstəqil suveren olmasını iddia edərək, bunu Dağlıq Qarabağ xalqının Azərbaycana qarşı müharibəsi və Azərbaycanın daxili problemi kimi qələmə verməyə çalışır. Məlumdur ki, Dağlıq Qarabağda Ermənistanın hərbi birləşmələri (Rusiyanın köməyiylə) müharibə aparıb və indi də orada qalmaqdadır. Ermənistan ordusunun başqa bir dövlətin ərazisində olması artıq işğalçılıq faktını təsdiq edir və «Dağlıq Qarabağın ordusu» da milli-separatçı terror aksiyalar ilə məşğul olmuş, indi də bu terror davam edir. Ermənistanın «Xalqların öz müqəddaratını təyinetmə hüququnu» əsas götürməsi siyasi avantüradan başqa bir şey deyildir. BMT Nizamnaməsinin 1-ci maddəsinin 2-ci bəndi, 55-ci maddəsi, BMT Baş Məclisinin 14 dekabr 1960-cı il tarixli 1514 (XV) sayılı qətnaməsində, 1970-ci il Bəyannaməsində öz əksini tapmış bu prinsipin xalqların vəzifəsi yox, hüququ olduğu bildirilmişdir. Öz müqəddaratını təyin etmə suveren dövlətlərin ərazi bütövlüyü və siyasi vəhdətinin ziyanına olaraq separatçılıq mövqeyindən həyata keçirilməməlidir. 1960-cı il qətnaməsində göstərilir ki, bu hüquq xalqlara siyasi statusunun sərbəst olaraq təyin edilməsi, öz mədəni və iqtisadi inkişafını həyata keçirməsi imkanı verir, lakin məhz ərazi bütövlüyünün dağıdılmasına yönəlmiş hər hansı bir cəhdin BMT Nizamnaməsinin məqsəd və prinsipləri ilə bir yerə sığmadığı qəti şəkildə təsdiq edilir. Beləliklə, Ermənistan tərəfinin siyasi alver alətinə çevirdiyi bu məsələnin heç bir hüququ əsası yoxdur. Həmçinin söhbət «xalqın öz müqəddaratını təyin etməsindən

gedirsə», erməni xalqı artıq öz müqəddəratını 1920-ci ilin noyabrında Sovet Rusiyasının köməyi ilə təyin etmiş və Azərbaycan torpaqları hesabına Ermənistan SSR adlı respublika qurmuşdu. Dağlıq Qarabağda yaşayan erməniləri isə ayrıca bir xalq, yaxud millət kimi qəbul etmək düzgün deyildir. Onlar Azərbaycanda yaşayan digər xalqlar kimi sadəcə Azərbaycan Respublikasının əhalisidir. Dağlıq Qarabağ ərazisi isə Azərbaycan Respublikasının inzibati tərkib hissəsidir (Azərbaycan Respublikasına daxil olan inzibati ərazi vahidləri kimi, məsələn: Naxçıvan Muxtar Respublikası və s.)

Beləliklə, Dağlıq Qarabağın erməni əhalisi «öz müqəddəratını təyin etmə»nin hüququ subyektı olması qeyri-mümkündür. Xüsusilə, qeyd etmək lazımdır ki, münaqişəyə qədər Dağlıq Qarabağ ərazisində azərbaycanlılar da yaşamışdır və məhz azərbaycanlılar Qarabağın yerli aborigen əhalisidir. Münaqişə nəticəsində Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı əhalisi ermənilər tərəfindən soyqırma məruz qalaraq qovulmuşlar. Məhz buna görə də «öz müqəddəratını təyin etmə»dən danışarkən Dağlıq Qarabağda yaşamış və oradan qovulmuş azərbaycanlıları da nəzərə almaq lazımdır. Hər iki xalqın «öz müqəddəratını təyin etdiyi üçün», hər iki xalqın suveren dövləti olduğu üçün, bu prinsipdən sui-istifadə etməsi beynəlxalq hüququn normalarına sığmır və bu qanundan kənardır. Hər iki xalqın nümayəndəsi Dağlıq Qarabağın əhalisidir. Bu əhalinin (azərbaycanlı və erməniləri) xalq kimi hüquqi subyekt olduğunu ehtimal etsək belə, yenə də sərhədlərin pozulmazlığı, ərazi bütövlüyünün toxunulmazlığı prinsiplərinə əməl edilməməsi beynəlxalq hüququn normalarının pozulması deməkdir. Bu həm də 1970-ci il Bəyannaməsinin yuxarıda göstərilən şərtlərinə əməl edilməməsidir. Həmçinin dünyada, beynəlxalq hüquq təcrübəsində bir xalqın iki dəfə və ya çoxsaylı şəkildə «öz müqəddəratını təyin etmək» kimi nümunəsinə rast gəlinməmişdir.

SSRİ-nin dağılması ərəfəsində Dağlıq Qarabağın erməni deputatlarının 1991-ci il sentyabrın 2-də qanunsuz olaraq Dağlıq Qarabağ Respublikasını elan etmələrini erməni tərəfi 3 aprel 1990-cı il tarixli «Müttəfiq respublikanın SSRİ-dən çıxması ilə əlaqədar məsələlərin həlli qaydası haqqında» qanunla əsaslandırır (5, 41;7). Lakin bu prosesin özü çoxmərhələli, referendum yolu ilə həll edilən olduğu və SSRİ xalq deputatları qurultayı tərəfindən məsələyə baxıldıqdan sonra qərar çıxarıldığı üçün heç bir müttəfiq respublika sözügedən qanundan istifadə etmədi. Üstəlik 1991-ci il noyabrın 26-da Azərbaycan Respublikasının Ali Soveti «Azərbaycan Respublikasının Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətini ləğv etmək haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununu qəbul etdi (9). Qanunda DQMV-nin Ermənistan rəhbərliyinin əlində alətə çevrilərək Azərbaycan Respublikasının suverenliyi və ərazi bütövlüyü üçün real qorxu törətdiyi, Qarabağın dağlıq hissəsində Azərbaycan Respublikasının suveren hüquqlarını bərpa etmək, qanunsuz yaradılmış silahlı dəstələri tərk-silah etmək, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarının hüquqlarını, azadlığını və ləyaqətini qorumaq, millətlərarası münasibətləri nizama salmaq zərurəti əsas götürülərək Azərbaycan Respublikasında «Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin yaradılması haqqında» Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin 1923-cü il 7 iyul tarixli Dekreti və «Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti haqqında» Azərbaycan SSRİ-nin 1981-ci il 16 iyun tarixli Qanunu qüvvədən düşmüş hesab edildi.

SSRİ dağıldıqdan sonra isə məsələyə beynəlxalq-hüquq doktrinası əsasında (uti possidetis juris) baxılır ki, bu da «hər hansı bir vəziyyətdən asılı olmayaraq öz müqəddəratını təyinetmə hüququ müstəqillik zamanı (uti possidetis juris) mövcud olan sərhədlərin dəyişməsinə özündə cəmləşdirə bilməz» (4, 97).

Bundan belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdiyi vaxtdan (Dağlıq Qarabağ da daxil olmaqla) Azərbaycan SSRİ-nin keçmiş inzibati sərhədləri beynəlxalq sərhədlər sayılaraq beynəlxalq hüquqla qorunur. Azərbaycan tərəfi məhz yuxarıda qeyd olunan beynəlxalq hüququn normaları çərçivəsində münaqişənin həll edilməsini istəyir. Azərbaycan Respublikasının prezidenti İ.Əliyev bu barədə fikir bildirərək söyləmişdir: «Dünyada muxtariyyət sahəsində müsbət təcrübə mövcuddur. Avropada, xüsusilə çoxlu milli azlıq və muxtariyyətlər vardır. Milli azlıq olmaq hələ dövlətin bir hissəsini qopararaq yeni dövlət yaratmaq hüququna malik olmaq demək deyildir. Bu bizim konstruktiv mövqeyimizdir, bizim təklif edə biləcəyimiz maksimumdur» (3).

Azərbaycan beynəlxalq təşkilatlara BMT, ATƏT, Avropa Birliyi, Avropa Şurası, İslam Konfransı Təşkilatı, Müstəqil Dövlətlər Birliyi və s. təşkilatlara üzv olaraq fəal xarici siyasət yeridir, həmçinin bu təşkilatların vasitəsilə Ermənistan – Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsini həll etməyə çalışır. Azərbaycan həmçinin NATO ilə də əməkdaşlıq edir. Bu təşkilatlar xüsusilə BMT, ATƏT və NATO yarandığı gündən bu günə qədər bir sıra münaqişələrin nizamlanmasında yaxından iştirak etmiş və münaqişələrin həllinin dinc vasitələrlə həyata keçirilməsinə üstünlük vermişlər. Hər hansı bir münaqişənin beynəlxalq hüququn normalarına uyğun həll edilməsinin təminatçısı olan bu beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq etmək Azərbaycan üçün zəruridir. Çünki Ermənistan – Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən hüquqi təminat Azərbaycan üçün olduqca vacibdir. Bundan əlavə, bu münaqişənin həlli zamanı beynəlxalq ictimai rəyin müsbət və əsaslı şəkildə Azərbaycanın xeyrinə formalaşması üçün bu təşkilatlarda iştirak mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu təşkilatlarda iştirak nəticəsində Azərbaycan Respublikası onların potensial imkanlarından geniş istifadə edə bilər. Müstəqil dövlət qurmuş Azərbaycan üçün qarşısına çıxan bu problemin – münaqişənin həll edilməsi respublikanın xarici siyasət fəaliyyətinin aparıcı istiqamətlərindən biridir. Bu münaqişə Cənubi Qafqazda ən uzunmüddətli və mürəkkəb münaqişə hesab edilə bilər.

1992-ci ilin mart ayından istər Azərbaycan, istərsə də Ermənistan BMT-nin üzvüdrlər. Ermənistanın Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ və ona bitişik 7 rayonunun işğalından sonra BMT TŞ-nin 822, 853, 874, 884 nömrəli 4 qətnaməsi qəbul olunsada, erməni tərəfi bu qətnamələrə fikir vermədi. Çünki qətnamələrdə bilavasitə Ermənistanın deyil, «Dağlıq Qarabağın ermənilərinin hərəkətlərindən» - yəni işğalından bəhs edilirdi. Hətta qətnamələrin bu qüsurla baxmayaraq, burada ermənilər işğalçı tərəf kimi göstərilirdi. Lakin onunla belə Ermənistanın BMT Nizamnaməsini pozaraq, onun prinsiplərinə əməl etməməsi təəssüf ki, cəzasız qalmışdır. Məhz belə hallarda BMT-nin münaqişələrin qarşısının alınması və nizama salınmasında rolu azalır. Münaqişənin həllinə hal-hazırda BMT müdaxilə etməsə də, 1992-ci ildən onun nizama salınması ATƏT-ə tapşırılmışdır.

1997-ci il 27 iyul – 6 avqustda Azərbaycanın ümummilli lideri H.Əliyev ABŞ-a ilk tarixi rəsmi səfəri zamanı BMT-də dünya dövlətlərinin akkreditə olunmuş daimi nümayəndələri ilə görüşündə ATƏT-in işi haqqında belə demişdir: «BMT və Təhlükəsizlik Şurası ATƏT-ə bu məsələ ilə məşğul olmaq mandatı vermiş və 1992-ci ildə Ermənistan – Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin dincliklə aradan qaldırılması üçün ATƏT öz tərkibində Minsk konfransı Minsk qrupu yaratmışdır. Bütün bu müddət ərzində Minsk qrupu bu məsələ ilə ardıcıl məşğul olmuşdur. Ancaq

təəssüf ki, müsbət nəticələr əldə edilməmişdir» (2, 68-69). Təəssüf ki, fəaliyyətinin ilk dövrlərində bu qrup Ermənistanın mənafeyini müdafiə edərək daha çox Azərbaycanın kompromisə getməsinə istəmişdir. Həmçinin Minsk qrupunun üzvlərinin yekdil fikri də formalaşmamışdı. Lakin H.Əliyevin uzaqgörən siyasəti sayəsində bu qrup öz fəaliyyətini təkmilləşdirdi və fəallığını artırdı. Lissabon sammitindən sonra yeni həmsədr dövlətlərin – Fransa və ABŞ təyin edilməsi, həmçinin 1997-1998-ci illərdə münaqişəni nizama salmaqdan ötrü əsasən 3 təkliflər planının – «paket», «mərhələli» və «ümumi dövlət» irəli sürülməsi danışıqlar prosesinə öz təsirini göstərdi. Lakin Ermənistan Respublikasının qeyri-konstruktiv mövqe tutması, özünün törətdiyi hərbi cinayətlər üçün cəzasız qalması, ATƏT-in bölgədə ikili standartlar mövqeyindən çıxış etməsi və əsassız olaraq hər iki tərəfdən kompromisə getməyi tələb etməsi münaqişənin nizamlanması prosesini ləngidir. Fikrimizcə, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının yuxarıda göstərilən qətnamələrinə baxmayaraq, BMT-nin real olaraq Ermənistana qarşı bir təcavüzkar kimi tədbir görməməsi onun bu şəkildə qeyri-konstruktiv siyasətini davam etdirməsinə gətirib çıxarmışdı. Şübhəsiz ki, BMT TŞ iş metodlarını təkmilləşdirməli, yeni mexanizmlər işləyib hazırlamalıdır. 1974-cü ildə keçirilən BMT Baş Məclisinin 29-cu sessiyasında təcavüzün istənilən forması hərbi cinayət elan edilmişdi. Həmçinin BMT Nizamnaməsinin 2-ci maddəsinin 4-cü bəndində deyilmişdir ki, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının bütün üzvləri öz beynəlxalq münasibətlərində hər hansı bir dövlətin ərazi toxunulmazlığına və siyasi istiqlaliliyyətinə qarşı, habelə BMT-nin məqsədləri ilə bir araya sığmayan hər hansı başqa bir yolla zor işlətməkdən və zor işlətməklə hədələməkdən çəkinirlər (2, 249).

Həm də BMT-nin Nizamnaməsinin VII və VIII fəsilələrinə müvafiq tədbirlər – yəni VII fəslə uyğun olaraq hərbi qüvvələrin tətbiqi ilə bağlı olmayan tövsiyə və tədbirlər, habelə BMT və digər regional təşkilatların BMT Nizamnaməsinin VIII fəslinə uyğun olaraq hərbi müşahidəçilər, hərbi kontingent, polis, mülki heyətdən istifadə etməklə dövlətlər arasında və daxilində yaranan mübahisə və münaqişələrin qarşısının alınmasına və dinc yolla nizamlanmasına, yaxud bərpasına xidmət edən hərəkətlər – əməliyyatlar görülməlidir (1, 536-542). Göründüyü kimi, burada söhbət sülhməramlı əməliyyatlardan, həmçinin işğalçının cəzalandırılmasından gedir ki, bunlar da Ermənistanla bağlı həyata keçirilməmişdir. Əslində Ermənistan beynəlxalq birliyin iradəsinə tabe olmur və beynəlxalq təşkilatlar da bunun üçün mütləq qəti addımlar atmalı, real sanksiyalar tətbiq etməlidirlər. Münaqişənin həlli ilə bağlı bir sıra digər regional təşkilatlar da – Avropa Şurası, Avropa Birliyi, NATO, İKT qətnamə və qərarlar qəbul etmişlər, bunlardan yalnız İKT Ermənistanı təcavüzkar kimi tanımışdır. Lakin məhz ATƏT bu münaqişənin həlli ilə birbaşa məşğul olduğu üçün və Azərbaycan ATƏT-in vasitəçiliyini qəbul etdiyi üçün münaqişənin sülh yolu ilə tənzimlənməsinin məsuliyyəti bütünlüklə ATƏT-in üzərinə düşür. Ümummilli lider Heydər Əliyev öz çıxışlarında ATƏT-in Minsk qrupunun işinə Azərbaycanın «böyük ümidlər bəslədiyini» söyləmişdir. O, Azərbaycanın kompromis mövqedə duraraq Dağlıq Qarabağa Azərbaycan Respublikasının tərkibində yüksək status verilməsinə razılıq verdiyini, amma heç vaxt Azərbaycanın Dağlıq Qarabağa müstəqillik statusunun verilməsi ilə razılaşa bilmədiyini göstərmişdir. Prezident bunu dəfələrlə söyləmiş, mövqeyinin qəti olduğunu göstərmiş və Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa olunmasını tələb etmişdi. Sonda qeyd etmək istərdik ki, BMT, ATƏT və münaqişənin tənzimlənməsi və həllində maraqlı olan digər təşkilatların münaqişəni sülh yolu ilə həll

etməsi, əlbəttə ki, müsbət və proqressiv bir haldır. Lakin bu təşkilatlar, ilk növbədə çalışmalıdırlar ki, münaqişə beynəlxalq hüququn normalarına uyğun həll edilsin. Yalnız bu halda münaqişənin ədalətlə həll olunacağını gözləmək olar.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan beynəlxalq aləmdə (Azərbaycan Respublikası Prezidenti Heydər Əliyevin 1997-ci ildə xarici ölkələrə səfərlərinə dair materiallar). III cild. Bakı: Geytürk, 1998, 776 s.
2. Beynəlxalq hüquq: Dərslik / Məsul redaktor və tərcümə edən h.e.n. R.F.Məmmədov. Bakı: Qanun, 2002, 752 s.
3. Region plus jurnalı. 15 noyabr 2006-cı il.
4. Səlimov Kamil. Dağlıq Qarabağ münaqişəsi beynəlxalq hüquq müstəvisində. Qarabağ dünən, bu gün və sabah. I Ümumrespublika elmi-əməli konfransı. Bakı, 2002, s.97.
5. Мамедов И., Мусаев Т. Армяно-азербайджанский конфликт: история, право, посредничество. Тула: Гриф и К, 2006, 192 с.
6. Цыганков П.А. Теория международных отношений: Учеб. пособие. М.: Гардарики, 2002, 590 с.
7. Чистяков Павел. Что мешает разрешению карабахского конфликта. М.: МГУ, [http: // www. geoconflict. narod. ru/ chistyakov-2009](http://www.geoconflict.narod.ru/chistyakov-2009).
8. Mc Garry J., O'Leary B. The Politics of Ethnic conflict regulation. L.: Rout ledge, 1993, Pp.7.
9. [http: // www. karabakh – doc. azerall. info](http://www.karabakh – doc.azerall.info).

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ И МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ

С.М.СЕЙДОВА

РЕЗЮМЕ

В процесс урегулирования армяно-азербайджанского Нагорно-Карабахского конфликта вовлечены самые авторитетные международные организации такие как, ООН, ОБСЕ, Совет Европы, СНГ и др. С помощью вышеназванных организаций Азербайджанская Республика стремится решить армяно-азербайджанский Нагорно-Карабахский конфликт и укрепить свое положение в системе международных отношений.

BASIC PRINCIPLES OF FOREIGN POLICY OF THE AZERBAIJAN REPUBLIC AND INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

S.M.SEYIDOVA

SUMMARY

The process of regulation of Armenian-Azerbaijan Nagorno-Karabakh conflict involves such international organizations as UN, OSCE, Council of Europe, CIS etc. With the help of the above mentioned organizations, the Azerbaijan Republic aspires to solve Armenian-Azerbaijan Nagorno-Karabakh conflict and strengthen the position in the system of international relations.